

Dissertatio medica, inauguralis, de mensibus, paucisque morborum ab eorum vitiis pendentium ... / eruditorum examini subjicit Jacobus Fred. Martley.

Contributors

Martley, James Frederick.
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

Edinburgi : Apud Balfour et Smellie, 1783.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/mx9dm8cn>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO MEDICA,
INAUGURALIS. //

DE

Mensibus, paucisque Morborum ab
eorum Vitiis pendentium.

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

D. GULIELMI ROBERTSON, S.S.T.P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ Praefecti;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,

Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto,

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subicit

JACOBUS FRED. MARTLEY,

HIBERNUS, A. B. Trin. Coll. Dub.

Societ. Phys. Edin. Soc. Honorarius.

Oh, Virgins! hearken to my mournful strain,
Stoop to my theme, inspire it every line,
And teach me to deserve your just applause.

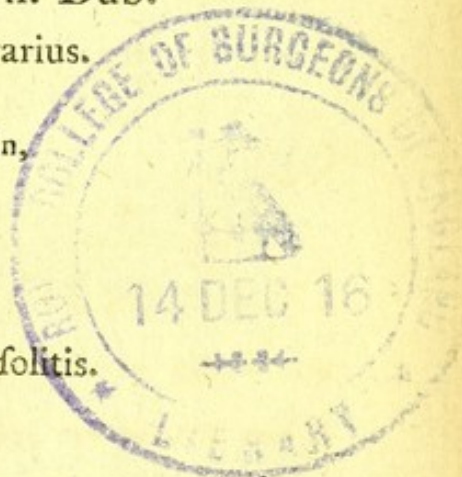
Ad diem 24. Junii, hora locoque solitis.

EDINBURGI:

Apud BALFOUR et SMELLIE,

Academiae Typographos.

M,DCC,LXXXIII.

↳ etc

E R R A T A.

Pag. 18. l. 20. *pro mines, leg. minus.*

Pag. 22. l. 18. *pro clausam, leg. clausum.*

Pag. 24. l. 25. *pro phaenomeni, leg. phaenomenis.*

Pag. 33. l. 21. *pro stimulasiffe, leg. stimulare.*

Viro eximio,

J O A N N I W A L L I S,

Dubliniensi,

A R M I G E R O,

Juris ac legum peritia,

Ingenii acumine, morum comitate,

Insignissimo ;

Propter summam amicitiam,

atque

Plurima beneficia in se suosque collata,

hasce studiorum primitias,

Animi haud ingrati indicium,

Sacras esse voluit

JACOBUS FRED. MARTLEY.

Vno crinio

J O H A N N E S W A L L I S

Dabbian

A R M I G E R O

Ime ac laeum perit

Acetia crumina, znoana conole

Infentibus

Tropet, lumen, sinuoniam

and

Titiona berthein de thofus collata

Inke, thofus, pinnitiz

Amni, hant, laprai, indiciun

Acum, esse, voluit

J A C O B U S F R E D . M A R T I E Y

DISSERTATIO MEDICA,

INAUGURALIS,

DE

Mensibus, paucisque Morborum
ab eorum Vitiis pendentium.

DE morbis virginum multa jamdudum ex-
imie scripta me forsan ab hac re suscipi-
enda terrere debuissent; sed partes medicinae in-
cultas explorare, ab opere hujusmodi, diligen-
tiae scilicet documento, foret omnino alienum.
Et certe, quantumcumque tractata, res nulla at-
tentione medicorum dignior; sexus enim ama-
bilis, cui plurima vitae solatia debemus, labo-
rans, misericordiam ac opem sibi jure vindicat.
Praeter morbos autem genti humanae commu-

nes, plurimi sunt mulierum proprii qui matrem, sororem, lective confortem, angunt et conficiunt. Cum igitur e malis quibus foeminae praecipue obnoxiae sunt, maxima ac funestissima pars quendam cum mensibus nexum agnoscit, nil ad eas pertinens attentionem non meretur.

Uterum partesque ei annexas depingere, vix necessarium judico; haud enim anatomiae ignavis scribo, quique partes conspexerint, ii ordinem et positum clarius concipient, ac ego verbis exprimere possum.

Id sanguinis quod e vagina, singulis mensibus, effluit, catamenia, menstrua purgatio, vel menses, fuit nominatum, de quorum vitiis priusquam loquar, pauca praefari oportet. Unde oriuntur? Quibusnam usibus inserviunt? Hae quaestiones, diu a physiologis exagitatae, sunt adhuc perquam difficiles, atque obscurae; ne tamen manca videatur oratio, de utraque brevissime differam.

Arteriae multae, uteri substantiam penetrantes, laxis finibus in parte interiore desinunt. Hae, magis solito distentae, sanguinem in uterum cavum effundant necesse. Sanguis ibi receptus per vaginam effluit, et interdum, etsi raro, arteriae extra uterum positae sanguinem effundunt,

fundunt, ita ut etiam gravidis ipsis menses fluere non desinant *.

Causas mensium diu indagatas nunc brevi recensebo, quarum ne quidem ulla, omni ex parte, rem explicabit.

Opinio Lunae recursum menstruae purgationis regentis, ab antiquis credita, quibusdam philosophis nuperis ac celebribus haud visa absurda †: Nec inficiandum est, istud fidus, quod maris aestus temperat, in corpus humanum multum valere; nam quaedam delirii species cum ejus coelestibus mutationibus mire consentiunt. Vis tamen Lunae in uterum nulla esse videtur, et seu magis five minus a terra distet, menses aequae erumpunt ‡. Nil est cur miremur hanc opinionem tam late grassatam. Fictiones semper citius ac longius quam res verae diffunduntur. Praeterea, reditus menstruus, connexionem cum Luna, singulis mensibus, mutante, indicare videbatur iis, qui, analogia parum perfecta contenti, causas fictas imaginationis, potius quam veras, judicii ope, scrutabantur; causaque hujusmodi

* Young's Lectures.

† Mead. Imper. Lun. ac Solis.

‡ Vid. Hall. Oper. tom. 7. p. 151. 152. Gregor. Conf. elegant. tom. 2. p. 15.

jusmodi semel memorata, vulgo, rerum mirandarum avido, admodum grata evadit.

Chemicum fermentum uterum stimulans ex toto est fictum. Quomodo oritur? Quale est? His nunquam fuit responsum. Opinio quidem diu invaluit, sanguinem menstruum esse corruptum ac foetidum, imo venenosum*; et foeminas inter ejus fluxum fuisse mirum in modum mutatas. Earum plurimae mutationum adeo sunt insulfae, ut risum jure moveant. Caro quam mulier tangebatur cito foetebatur, quam sale fricabatur, nunquam condiebatur; flores quibus inspirabatur, arbusculi quos digito premebatur, cito, quasi flamma fulminea icti, morituri, marcescebant. Plures harum ineptiarum referre piget, etsi plures in promptu sint.

Quin sanguis in utero cavo, vel in rugis vulvae stagnans, praesertim in regionibus calidioribus, cito corrumpatur inficias non ibo; si tamen stagnatio non fit, sanguis, ni quatenus mucus uteri vel vaginae admiscetur, a reliqua massa
minime

* “Lucretio Caro poeta cum afflatu poetico excitatus incaluisse, uxor ejus amore alieno eum incensum esse rata, suum hunc sanguinem illi praebuit, unde miser poeta in rabiem versus, sibi manus intulit.” Berger. de Nat. Hum. p. 254. Emmet. Med. Com. p. 87.

minime est diversus *. Omiffis aliis opinionibus, ad plethoram feu generalem five topicam, in menfibus explicandis, fummi medicorum decurrerunt. Ab experimentis iftius philofophi Clifton Wintringham, jure ac late celebribus, conflat, arterias, primos per annos, vim venarum fuperare, ita ut haemorrhagiae tunc temporis ab arteriis oriantur. Idem illuftris ac fagax docuit, arterias in foemina effe teneriores, venas autem magis robustas, cum vafis cognominibus in mare comparatas; inde, fi plethora adeffet, arterias in foeminis facilius diftenfum iri.

Totum genus humanum inter juventutem effe plethoricum, foeminas tamen ad eam effe praecipue proclives, plerifque placuit. Fabrica folidorum laxior, victus lautus, vita defidiofa, perfpiratio minor, et alia hujufmodi, hic numerantur. In menfibus educendis, haec ipfa forfan quodammodo valere poffunt; fed hae caufae non omnes certae, non femper praefentes; ubi adfunt, et ubi plethora confequitur, ei plethorae obviam

* Hoc non omni ex parte certum habetur; fertur enim experimenta nupera monftraffe, alia inter fanguinem menftruum et reliquum discrimina; ea discrimina tamen, quippe ad meum argumentum parum attinentia, at nondum fat explorata, praetermittere judico.

obviam eundo menses non impediuntur. Quod-
 dam est igitur uteri proprium, ad quod in cau-
 sa mensium consideranda animus est adverten-
 dus. Quale istud sit, explicatu est difficile; sed
 plurima commonstrant, impetum sanguinis, pu-
 bertate appropinquante, genitalia versus majo-
 rem ac antea, evadere. Partes externae majores
 factae non diutius nudae manent; clitoris tumet,
 uterus ipse, antea parvus, subito crescit, motus-
 que insoliti persentiuntur. Una cum utero, va-
 sa ejus evolvuntur; nam, ubi nulla injectio antea
 transire potuit, ibi nunc facile fluit, et, unde nil
 antea effluxit, inde nunc sanguis ipse profundi-
 tur. Hucusque forsan omnia concedentur; si
 tamen rogetur, quae causa sanguinis plus ad ge-
 nitalia circa pubertatem quam antea pellit? nil
 habeo quod respondere possum. Num dicetur
 (dictum quidem fuit) id sanguinis quod antea
 alias corporis partes nutrit, nunc, iis fatis auc-
 tis, ad uterum tendere? Sed puellae ex quo
 menses primo semet ostendunt, citius ac antea,
 saepissime crescunt. Qui menses mechanice ex-
 plicant, ii ad unum omnes laborant, quod qui-
 dem non mirandum. Num ostendi potest, cur,
 adolescentibus antea imberbibus, certo tempore
 barba pullulet? Cur penis, antea prae reliquo
 corpore

corpore parvus, cito crescat? Cur semen, antea nullum, fecernatur? Plurima sunt nobis cognita, quorum causas frustra exploramus.

Omnibus aliis theoriis, nec sine ingenio, nec sine facundia rejectis, novam proposuit illustrissimus Emmet, quam nunc breviter considerabo. Ne rem parum apte repraesentem, ecce verba auctoris ipsius: "Dum mulier concubitus appetit, turgent mammae, turget et uterus eodem fere modo ac turgent corpora cavernosa penis, dum tentigine venerea stimulantur viri. Turgescentia autem haec in viris, ut tyronibus medicis notum est, pendet a sanguinis extravasatione in texturam eorum spongiosam, dum ex constrictione nervorum impeditur sanguinis reditus per venas; idem omnino accidit in mulieribus dum orgasmo venereo stimulantur; sistitur sanguinis ex utero reditus, ex constrictione nervorum, dum majori vi et velocitate per arterias impellitur; hinc in substantiam uteri spongiosam effunditur, unde turget rubescitque uterus. Sanguis autem hic, hoc modo extravasatus, non omnino rursus absorbetur, quia venae valvulis carent, neque aequalem habent rationem ad correspondentes arterias, ut aliae venae; unde retardatur sanguinis reditus ad cor per illas.

Praeterea,

Praeterea, nullae actioni musculari subjiuntur, ut hac mediante promoveatur illius motus ad suum fontem. His de causis retardatur sanguinis extravasati absorptio, particulis exceptis aquosis et diluentibus, quae mediantibus vasis capillaribus attrahuntur, sicque inspissatur residuum, incapaxque absorptionis redditur. Extravasatum ergo in substantia cellulari remanet, fibras cellulares distendit, dimovet, sinusque multiformes, anfractuofos format, nullius figurae regularis, quia certis non limitatur confinibus, sed in substantia distensibili errat. Hic ergo extra leges circulationis remanet, donec repetitis extravasationibus adeo aucta sit ejus copia, ut uteri fibras musculares irriteret, in contractionem excitet, sicque foras expellatur *.”

Hanc theoriam auctor acutus ac sagax pluribus argumentis firmare conatur, per eamque plurima phaenomena haud absurde explicat. Singulis perpendendis tempus parum sufficit; per pauca igitur solummodo proferam, quae, me iudice, theoriam evertent.

Menses interdum sine appetitu venereo fluunt, et vice versa; quae tamen secundum hanc theoriam

theoriam

* Emmet. Thef. p. 60.—62.

theoriam fieri non debent. Ut hanc rem explicaret, afferuit auctor, sanguinem in debilibus a deo evadere tenuem, ut absque orgasmo venereo aliquando, quod in phthisi, febreve diuturna laborantibus, videre est, sanguis extravasari possit *. Quid autem, si mulier non modo sana sed robusta sit, cui menses fluent, etsi desiderium Veneris nullum? Hoc interdum evenire, saepius dictum. Praeterea, de finibus quorum auctor meminit, adhuc ambigitur.

Concedatur tamen hosce finis revera inveniri, concedatur quoque, orgasmum venereum menses semper praecedere, num reliqua theoria satis verisimilis videtur? Ut huic rite respondeatur, res paulo altius consideranda. Fac, ex. gr. tertio vel quarto die postquam menses substitere, mulierem venerea tentigine correptam, quid sequitur? hoc utique: Sanguis extravasabitur, cujus pars tenuis absorbebitur, crassa manebit. Quotiescunque orgasmus invaserit, idem semper eveniet, donec uteri fibrae stimulatae hoc sanguinis in uterum effundent. Salax tamen puella orgasmo fere nunquam caret; cur non ei menses saepius adsunt ac castae, Venerisque parum cupienti? Sed quaestio difficilior praesto est;

B

qui

* Pag. 71.

qui fit ut fanguis in finibus uteri maneat tamdiu immutatus? Alibi corporis, si quando fanguis effusus calet ac quiescit, partes aquosae absorbentur, quodque superest, paucos intra dies, multum mutatur; contra tamen fanguis in finibus uteri per dies vel hebdomadas latet, et postea prorumpit parum vel non omnino mutatus, quod quidem minime videtur credibile.

Etiam si haec contra theorias priores protuli, novam proponere nec possum nec volo. Plethora per se rem non explicat; extravasatio minime est admittenda. Quod veri videtur simillimum, hoc est, quadam aetate vasa uteri, seu quibusdam motibus in ovariis, ut Culleno cel. placet, sive alia causa, more insolito excitantur, plusque sanguinis ac olim recipiunt. Hinc menses fluere incipiunt, qui postea, ut in aliis haemorrhagiis, aequis intervallis recurrunt; sed quomodo primi motus excitentur, vel quomodo recursus unam normam tam certe sequatur, nec a me, nec ab ullo, quantum mihi cognitum, explicari potest.

Non solum de mensium causa, sed usu quoque, lis jamdudum exorta adhuc extat. Si plethorae soli obviam erat eundem, evacuationes aliunde aequae profuissent. Sanguinem corruptum ac foetidum

foetidum effluere jamjam negatum. Plerique hoc modo rem explicant: Cum foeminae ad parerium destinantur, non solum sibi et ipsis, sed foetibus, nutrimentum est parandum. Ut hoc semper sit impromptu, habitus formandi plus sanguinis, quam quo opus sibi est, statuitur. Sanguis supervacuum ad uterum, ubi foetus sit nutriendus, rite destinatur. Etsi modus semper lateret, usus abunde constat.

Contra hanc opinionem, quamvis speciosam, plura repugnant, quae omnia praetermittens, ad analogiam animus advertatur. Si menses sint foeminis necessarii, cur non aliis quoque animalibus? Haec plures foetus simul nutriunt, et citius ac foeminae pariunt, dum menses absunt. Unde igitur iis habitus parandi sanguinem supervacuum? Si sat sanguinis parari possit in cane, mensium experte, quid sit foeminarum proprium unde menses necessarii evadant, difficile est dictu. Quantum incessui erecto foeminarum, quae, dum caetera animalia prona, terram spectant, coelum tuentur, jure sit tribuendum, ignoro. Memoriae proditur, quaedam simiarum genera, quae erecta incedunt, menstrua quoque habere; sed rem parum certam in medio relinquam.

Marrher,

Marrher, cujus nomen apud Physiologos jure celeberrimum, de hac re ita loquitur: “Requirebatur ut vasa uteri semper explicabilia forent, et facile cedentia humoribus, ut suo tempore, dum utero concepit mulier, parata foret opportunitas sanguini, quem tunc majore copia ex utero ad foetum transmitti oportebat, et in ejus incrementum impendi; tum etiam ut ipse uterus haberet, unde graviditatis tempore increfceret, denique ut ovulum in superficie interna uteri firmiores et profundiores radices agere possit, dum per ipsum hunc fluxum menstruum impeditur ne oscula vasorum exhalantium concrefcant aut occallescant, sed efficitur, ut patula semper maneant, aptaque commercio cum ovi vasculis in eundo *.”

Quod in plerisque animalibus, Veneris appetentibus, observatur, id quidem aliqua ex parte hanc opinionem firmat; e vagina enim liquidum, sanguini nunc magis nunc mines simile, stillat, quod a vasis uteri fluere creditur, quodque ea, ad semen accipiendum apta, reddit. Menses muliebres per annum totum recurrere non miraberis, si consideres eas semper esse Veneri aptas, dum alia animalia, e quorum vagi-
nis

* Praelect. in Boerh. § DCLXV.

nis nil nisi statutis periodis effluit, tunc temporis solum sunt foecunda. Attamen e quanam structura hoc discrimen pendeat, omnes sumus ignari.

Hic quoque operae erit pretium meminisse, foeminas, quibus menses nunquam profluxerint, etsi sat sanas interdum, steriles semper evadere; etiamque Venerem nunquam esse aequae ac mox post menses foecundam.

Seu quae jam dixi recta sint, five non, hoc ab omnibus concessum, menses esse foecunditati omnino, et sanitati plerumque, necessarios. Si igitur nulli, vel abnormes, plurimis malis atque aerumnis puellas infelices obruunt. Ad vitia mensium, eorumque sequelas, nunc itaque redibo, et omnia ad duas classes redigam: *1mo*, Menses impeditos; *2do*, Immodicos, de quibus singulis pauca nunc proferam.

Qui legibus nosologiae obtemperant, iis nunquam ad eundem titulum morbos toto coelo diversos referre liceret; mihi tamen hoc fas esse futurum spero ac confido.

Mensium impeditorum tres sunt species, scilicet emanatio, suppressio, et fluxus difficilis. Prior est ubi post pubertatem menses non prodeant, et ubi variae affectiones morbosae aegram lacefant

fant; altera, ubi non debitis intervallis redeant; et tertia ubi parcius et cum dolore fluant*.

Ætas qua menses fluere occipiunt variis in exemplis varia. In regionibus calidis, puella novem annos nata, in frigidis non ante viginti, eos effundit. Nostrates circiter annum quartum vel quintum decimum eos experiuntur, etsi multa hoc tempus variare possunt. Ei cui victus lautus, opiparus, cubiculum calidum, vita vel ignaviae vel lasciviae dedita, menses haud dubie citius aderunt, ac ancillae in tugurio degenti, parum nutritae, et quam strenuus labor exercet. Difficile est igitur finire tempus quo menses non fluentes pro morbo sunt habendi; sed si, post languorem insolitum, varios affectus ventriculi, dolorem dorsi, ista uteri ipsius molimina quae verbis vix depingenda, puellas puberes fere semper, mensibus instantibus, laceffunt, si post haec vel alia signa, quae menses plerumque praecedunt, ii non prorumpunt, remoram esse morbidam suspicari licebit. Si omnia signa, quotquot sint, post primum incursum leniora facta, singulis mensibus, aequisque intervallis, exacerbantur, menses non fluentes pro morbo nemo non habebit.

Miram

* Cl. Cull. Nosol. vol. 2. p. 358.

Miram esse sanguinis proclivitatem genitalia versus circa pubertatem, omnia commonstrant. Partes antea parvae evolvuntur, nec diutius nude manent; mammae fororiantes in circulos nitidos, amabiles, confurgunt; purpureum lumen juventae genas deserit, fulgorque oculos, quos subsidentes lividus circulus saepe cingit; dolor dorsi dein succedit, frigus ac calor subinde; novi motus interni percipiuntur, quorum causam ignorans rudis adhuc puella suspiria ab imo pectore mittit. Modo morbus absit, mucus primo, dein sanguis a Veneris adytis effluit, quem denuo miratur ac timet virgo obstupefacta. Hoc decedente, rubor in genas ardorque vegetus in oculos cito redit, virgoque matura viro infantis simplicitatem deponit, in cuius vicem, illecebrae amoris, uti pectus anhelum vix visum, ideoque amabilius; vultus facile rubens, acies oculi molles sed penetrans, succedunt.

Si tamen, omnibus vel pluribus signorum jam memoratorum praegressis, menses non fluant, omnia in pejus ruunt. Vultus magis magisque pallefcit, vel tetram flavedinem chloroseos praese fert; appetitus modo nullus, modo pravus, ita ut creta, cineres, aliaque ejusmodi, concupiscantur, florique imbribus gravato, vel cui radix arefacta,

arefacta, fimillima, virgo infelix languescit moriens. Si magis fiat irritabilis, hysteria dira fabricam horridis convulsionibus ad syncopen usque quatit.

Similia sed leviora suppressionem comitantur, etsi interdum mania ipsa eam consequitur. Menses difficiles dolorem insignem, nauseam, lassitudinem, aliaque incommoda iis saepe inferunt, quae sunt alioquin fat sanae.

Species amenorrhoeae dehinc non seorsim tractabo; eadem enim causas remotas, eademque remedia, utraque agnoscit, et de difficili fluxu longius differere in animo non est. Causas omnes remotas enumerare nequeo, praecipuas tantum aggrediar.

Ubi menses nunquam semet ostenderint, ibi uteri ipsius pravam conformationem, vel hymenem clausam, suspicari licebit. Omnes uteri pravitates forsan non nobis notae sunt: Vasa esse nimis parva, vel schirro uteri compressa, et os uteri ipsum claudi, interdum potest. Utrum debilitas jure stet inter causas amenorrhoeae necne, dubito; nam debiles, hoc compertum habetur, multo saepius menorrhagia quam amenorrhoea laborant.

Frigus

Frigus extremis, seu manibus five pedibus, adhibitum, menses saepissime impedit. Hinc, in regionibus ubi mos est ancillis ambulare per plateas humidam frigidam, pedibus nudis, vel manus in aquam frigidam, ut inter vestimenta lavanda immergere, amenorrhoea frequentissima. Nec mirum; frigus enim, ut omnibus notum, vasa partis cui adhibetur constringit. Tanta autem sympathia inter varias corporis partes exstat, ut, una affecta, nullas alias partes non sit certissime affectura. Aqua frigida, cervicem vel scrotum tangens, epistaxin saepe prohibet.

Sed eximius est consensus ventriculum inter atque uterum, ita ut alter sine altero mutari vix queat. Qui stomachum nausea vel atonia afficiunt, ii cibi menses haud raro impediunt. Exempla sunt prout varietates mulierum varia; at piscium genus multis nocet*. Quin plurimae, et hic et alibi terrarum, piscibus impune vescantur, minime negandum; tantae scilicet sunt varietates, tum a natura cum a consuetudine derivatae, ut fere nil omnes aequae eodemve modo afficiat. Hoc tamen constat, quicquid difficilius concoquitur, id foeminis, mensibus fluentibus, esse periculofum.

C

Si

* Young's Lectures.

Si reputes quam late imperium pathematum valeat, vix miraberis ea quoque menses multum afficere. Inter omnia, terror eminent insignis. Exemplum puellae vegetae ac robustae 22 annos natae vidi, cui cum, anno aetatis decimo sexto, signa mensium instantium aderant, res horribilis oculis oblata, eos omnino abegit. Frater carissimus, more puerorum, cum paribus colludebat, prope plaustrum quod rustici contra murum erexerant. Plaustrum prolapsum puerum pene obruebat, quo spectaculo exterrefacta, virgo exclamavit. Signa mensium protinus evanere, et plurima mala, emanationem consecuta, pluribus annis spe frustra consumptis, virginem rubentem ac timidam ad nosocomium adegere, ubi remedia sagacis atque benigni Hopii, nulla mechanica obstructione reperta, sanitatem una cum mensibus reduxere.

Similes sed leviores effectus, ab ira, moerore, aliisque ejusmodi proveniunt; obiterque observare liceat, has omnes animi affectiones lactis secretionem minuere, et interdum ad nil redigere.

Quaenam igitur causa proxima cum remotis, ut et phaenomini maxime consentanea? Nonne ea quae, modo obstructio mechanica absit, va-
forum

forum uteri constrictionem ponit? Hac manente, morbus manet; hanc soluta, morbus solvitur. Quomodo frigus, terror, nausea, hanc constrictionem afferat, nobis fere omnino incognitum.

Diagnosif prorsus supervacua. Prognosis varia esse debet, prout malum magis minusve diuturnum, signa magis minusve acerba, causaeque excitantes graviores vel leviores reperientur. Hoc semper in memoria tenendum, nempe, multa remedia ab auctoribus laudata, spei medici ad ea decurrentis rarissime respondere.

Priusquam remedia maxime efficacia enumerem, pauca de amenorrhoeae sequelis frequentissimis dicenda. Has plene enumerare non conabor, quippe quae fere innumerae; nullus enim morbus mulieres invadit, quem non ad menses nullos, parcos, abnormes, vel nimios relegant. Mater sagax filiam ignaram eandem opinionem docet, quae itaque jamdudum quam latissime increbuit. Rem esse omnino vanam, nemo sanus affirmabit; saepissime tamen amenorrhoea non modo non est causa morborum sequentium, sed ipsa ut et morbi ei tributi, a causa communi proveniant. Attamen difficile est dignoscere quando pro causa, quando pro comite morborum, sit habenda.

Inter

Inter morbos ab amenorrhoea oriri creditos, chlorosis eminent; nec non quaedam hysteriae species quas nunc leviter perstringam, eos, qui rem plene tractatam videre volunt, ad auctores qui hoc ex professo agunt, remittens. Chloroseos hic optimus est character. ‘Dyspepsia, vel
 ‘rei non esculentae desiderium, cutis pallor vel
 ‘decoloratio; venae minus plenae, corporis
 ‘tumor mollis; asthenia; palpitatio; menstru-
 ‘orum retentio*.’

Cum chlorosis tam saepe amenorrhoeam comitatur, cumque, ut Culleno placet, sine hac numquam invenitur, est cur suspicemur eam esse amenorrhoeae prolem.

Ventriculum inter ac uterum mirum esse consensum, jamjam notavi; sed quomodo consentiunt, latet, diuque forsan latebit. Inter signa chloroseos praecipua, rei non esculentae desiderium jure numeratur. Quandocunque uterus afficitur, ventriculi functiones fiunt abnormes. Hinc praegnantibus ista desideria quae quotidie, non sine admiratione, conspiciuntur; hinc quoque in amenorrhoeae quibusdam exemplis, hoc signum. Sed naturae sagaci partim forsan est tribuendum.

* Cull. Syn. v. 2. p. 206.

tribuendum. In dyspepsia, uti omnes norunt, acidum in stomacho semper inest, cui corrigendo nil magis ac calcaria aptum. Hinc creta, cineres, aliaque id genus expetuntur. Cum autem pannus, resque ejusmodi appetuntur, haec explicatio rejicienda.

Pallor hoc in morbo haud dubie a prava concoctione pendet. Color uniuscujusque partis ab ejus vasorum plenitudine oritur, et dum multum sanguinis secretionem, excretionem, et perspirationem nunquam non amittitur, ni pars nova perpetuo adderetur, corpus totum languidum pallidumque cito evaderet. Si cibus igitur parum appetatur, si chylus fit parcus vel mendosus, nil novi sanguini addetur. Utrum bilis, ullusve humorum mutetur, necne, parum constat; color enim viridis flavusve quibusdam cachexiarum cum chlorosi communis est.

Qui pallorem ac aetheniam rebus non esculentis tribuunt, ii oblivisci videntur, ista signa, diu ante haec ingesta, semet ostendere. Hoc tamen concedendum, ingesta ejusmodi morbum certe auctura. Corpus pallidum flavumve debilius quotidie fit; venae flaccidae et inanes videntur, motus omnigenus fatigat; cor palpitat; oedema advenit; loca sola ac tenebrosa quaeruntur,

runtur, ubi, nemine teste, virgini infelici languescere, lucemque invifam refugere liceat.

Haec adeo horrenda, fecundum quosdam, a paucis unciis fanguinis retenti, oriri nequeunt; aliae caufae igitur finguntur, haeque in mente inveniuntur. Chloroticae, uti fertur, admodum funt falaces, et libido fraenata vel frustrata, omnia amenorrhoeae vulgo tributa efficit. Si quis amatur, ille femper oculis obverfatur; fi nemo amori est, lascivae cogitationes folae delectant. A rifu jocisque, puellis plerumque adeo gratis, mens gradatim revocata, officia omnia tum vitae cum amicitiae brevi fastidit: Et, lascivia magis magisque crescente, melancholia, dein mania, interdum adveniunt.

Qui ita loquuntur tamen, ii chlorosin a nymphomania vix dignoscunt. Ibi quidem omnia signa tum libidinis effraenatae, cum melancholiae et maniae femet ostendunt, quae tamen chlorosi raro adfunt. Mirandum certe ac vix credibile videtur, parvam fanguinis quantitatem, fingulis mensibus retentam, corpus foemineum adeo turbare, et plethora adaucta phaenomenon nunquam explicabit. Sed, si reputes, uteri ipsius vasa esse parum sana, uterumque corpus totum quodammodo regere, vix dubitabitur quin
mala

mala jam depicta utero se male habenti tribui debeant. Quomodo hic aliufve consensus efficiatur, me ignorare, iterum iterumque sum professus.

Hysteria, amenorrhoeae haud raro comes, sine ea saepe semet ostendit. Eam ab uteri statu pendere adeo fuit creditum, ut nomen inde derivetur. Signum unumquodque uterum ac intestina affici, abunde testatur. Ventris sunt murmura, et sensus globi in abdomine se volventis, ad ventriculum et fauces ascendentis, ibique strangulantis. Vide reliqua signa hysteriae in Cull. Nosolog. vol. 2. p. 246.—De hoc morbo, aequae ac mulier ipsa est vario et mutabili, se fuisse differere velim, digressio foret nimis longa: Aliis omissis igitur, notare liceat, hysteriae ab amenorrhoea exortam cum chlorosi saepius conjungi. Hinc ea species chlorotica nominatur.

Cum menses fluunt vel fluere debent, mulier magis ac alias irritabilis evadit; quicquid autem irritabilitatem auget, ad hysteriae proclivitatem quoque adauget. In regionibus septentrionalibus quibusdam, morbus est ignotus; quia scilicet mulieres, parum irritabiles, amenorrhoeam ipsam sine incommodo experiuntur: Ast alibi,

ut

ut apud nos, menses turbati hysteriam haud raro efficiunt.

Remedia multa in amenorrhoea pro efficacibus, et olim et nunc laudata, saepissime incassum tentantur. Consilia medendi praecipua sunt;

1mo, Actionem vasorum uteri nimis languidam excitare;

2do, Spasmmum eorundem solvere vel superare.

Utrum ea quae systema totum stimulant, priori consilio apte respondeant, necne, mihi parum constat, etsi quidam inter causas remotas, ‘atoniam atque debilitatem corporis universi, unde talis in fibris moventibus inopia virium atque arteriis, ut ne quidem harum actio atque cordis resistantiam venarum superare valeat *,’ ponunt. Qui ita sentiunt, ii inter consilia medendi hoc facile admittent, viz. ‘Debilitatem tum ventriculi, cum reliqui corporis, amovere. Hae etenim, morbi hujusce faatrices praecipuae, therapiae subsidia prima postulant †.’

Quin ventriculus adeo debiletetur, ut ejus debilitati recte obviam eatur, non nego; sed debilitas

* Harris de Morb. Virg. p. 41.

† Harris, p. 42.

litas vel ventriculi vel corporis univerti, pro causa amenorrhoeae raro habenda. Quae mulieres, quaeſo, ſunt amenorrhoeae maxime obnoxiae? Num laxae ac debiles? Minime quidem. Dum firmae ac robuſtae viragines amenorrhoea ſaeppiſſime, ex levibus cauſis, laceſſuntur, mulierculae molles ac effoetae in menorrhagiam, uti poſtea dicetur, vulgo incidunt. Poſt febres graviores, debilitas tanta invenitur, ut pulſus vix ſentiri queat, et nihilo ſecius menſes non modo non deſunt, ſed abundant. Sed remedia quae haec opinio affert, aequae ac facta quibus innititur, experientiae ſunt parum conſentanea. Balneum frigidum, ex. gr. praecipitur, quod ad menſes cohibendos eſt imprimis efficax. Hiſce adductus, nec id conſilium, nec remedia quae cum eo connectuntur, inter emmenagoga admifi.

Cum nil tam apte quam ſanguis corporis vaſa ſtimulet, multum ſanguinis ad uterum miſſum eum optime eſſe ſtimulaturum, colligere ſas eſt. Hoc ſaepius tentatum, arteria femorali nempe compreſſa, et vario cum eventu * ; at pleraeque aegrarum remedium, quantumvis efficax, ſemper horrebunt.

D

Sabinam

* Home's Clin. Exp. p. 378.

Sabinam vasa uteri prae aliis stimulare diu creditum, et adhuc creditur. Plurimis in regionibus, vulgus ab ea abortum expectant, nec semper frustra; eique amenorrhoeam saepe cessisse, fertur. Homius cl. ad $\mathfrak{ss}$ eam tuto et fauste adhibuit*.

Idem invenit rubiam tinctorum laudibus Tournefortii et aliorum esse haud indignam. Ad $\mathfrak{ss}$ 4' in dies adhibita, menses pluribus in aegris eduxit, et cum corpus reliquum parum, vel non omnino, affecit, Professor eruditus colligit, vim specificam possidere qua nervos uteri excitat. Notandum est, hoc remedium esse eo efficacius, quo diuturnior fuerit morbus.

Confitendum tamen, aliorum experientiam esse paulo dissentaneam, et ne nimia sit hujusmodi remediis fides monere. Hisce igitur vel omissis, vel frustra adhibitis, ad ea quae partibus utero vicinis applicantur, decurrere oportebit.

Acria cathartica saepe praecipiuntur. Quam multum haec vasa uteri stimulent, quotidiana docet experientia. Alvum vel arte vel sponte fluentem, praecipue si tormina adsunt, abortus frequenter consequitur. Ex catharticis quae rec-

tum

* Idem in pag. seq.

tum maxime stimulant, ea optima remedia emmenagoga fiunt; quocirca aloë aliis antehabetur.

Enemata stimulantia, nempe quibus terebinthina, aliaeve id genus resinae, insunt, haud mediocriter profunt.

Scintillae electricae, circa uteri regionem educatae, praestantissimos edunt effectus. De modo operandi multae fuere disputationes, de utilitate remedii, nullae. Auxilium praestantius generi humano philosophia nunquam donavit. Ægra ad machinam sedente, salutifer fluxus saepissime prorumpit, alias post aliquot horas vel dies, sed raro, si obstructio mechanica absit, auxilium omnino inutile. Una cum his, exercitatio valida, praecipue saltatio, quae et sanguinem majori impetu deorsum allicit, partesque magnopere concutit, pro viribus aegrae praecipienda; nec frictio regionis uterinae omittenda.

Injectiones stimulantés, uterum ipsum intrantes, quantum mihi notum, vix suadentur.

Nullus autem stimulus efficacior aut jucundior quam Venus iusta invenitur. Venus nova menses ante debitum tempus haud raro elicit, quae tunc praecipue totum corpus, interdum ad synopen usque, agit, quaeque aliis emmenagogis palmam jure praeripit. Hoc remedium igitur, ubicunque,

ubicunque, falva virtute, adhiberi poffit, nunquam eft negligendum.

Quae fecundo confilio respondent, antispafmodica vulgo nuncupantur, et admodum funt numerofa: Inter quae nonnulli primum locum venaefectioni affignant. Quomodocunque effectum edit, procul dubio remedium eft imprimis efficax. Interdum enim tanta fit plethora quanta haemorrhagias, vice menfium, fingulis menfibus, e nare, pulmone, vel gingivis, ciet, cui, vena fecanda, optime obviam itur. Alias quoque, ubi nullae fint haemorrhagiae, idem convenit, et poft fanguinem large detractum, fpafmo vaforum uteri, uti videtur, foluto, menfes femet oftendunt. Balneum tepidum quoque efficax faepe inventum. Nonnunquam totum corpus immergitur, faepius meliusque lumbi foli. Quantum hoc valeat, in aliis morbis abunde innotefcit; in ifchuria infantum, ex. gr. nil aliud aeque prodeft. Plurimi opinantur fluida, calore expansa, vafa ad majores contractiones ftimulaviffe; hoc tamen parum compertum; veri videtur fimilius, eum vafa nimis contracta folvere ac aperire.

Ubi dolor uteri acerbus urget, tempore quo menfes fluere debent, ibi femper conjicere licebit

bit opium esse profuturum ; et quo propius partem adhibebitur, eo magis proderit. Itaque Gregorius cl. enemata cum opio faustissime in exemplis hujusmodi saepe praecepit.

Moschus et crocus, hic a plurimis foeminis quotidie usurpatus, et uterque a multis medicis laudatus, votis Culleni non magis acuti ac veracis, nunquam responderunt. Honestissimi enim medici semet aliosque interdum decipiunt, effectum medicinae ab opere naturae, scilicet, parum accurate distinguentes.

Quaecunque remedia aptissima judicamus, ea semper tempore menstruo adhibeantur. Tunc temporis enim, etiamsi menses nulli, quaedam molimina, ut dolor dorsi et lumborum, aliaque signa testantur, diu recurrent. Hisce moliminibus adjunctae, medicinae alias parum valentes, efficaces invenientur.

Aliquando, antequam menses fluunt, vel inter fluendum, misera puella dolore gravi dorsi ac lumborum cruciatur, dum sanguis nimis parce profluit, cui malo dysmenorrhoea est nomen. Hic tamen, cum medicus rarius consulitur, cumque eadem remedia ac in suppressione conveniunt, de dysmenorrhoea nil amplius addam.

Hactenus

Haftenus de vitiis mensium impeditorum dictum, de vitio prorsus contrario nunc dicendum. Est ubi sanguis] vel saepius vel diutius aequo fluit, ita ut aegra mire debilis cito evadet. Cavendum est tamen, ne singulis exemplis mensium abnormium nomen menorrhagiae indamus; nonnunquam enim bis intra mensem redeunt, duplusque sanguis profunditur, sanitate foeminea non omnino mutata. Hujusmodi exemplum mihi metipsum notum. Puellae fanguineae quae laute vivebat, multumque cerevisiae fortis quotidie bibebat, menses intra diem quartum decimum plerumque fluebant. Nihilofecius oculi vegeti, color roseus, corpus sat nitidum, viresque ne minima quidem ex parte imminutae; sed post septem menses connubii sterilis adhuc manet. Hoc in exemplo igitur vix mihi constat, utrum menorrhagia morbida fuisset habenda, necne; at plerumque signa praecedentia, comitantia, et sequentia, dubitationem nullam relinquunt. Ubi dolor capitis, vertigo, vel dyspnoea praecesserint, ubi horror febrilis quoque adfit, ubi dolor acerbior lumbos, dorsum, ac femora torqueat, ibi morbum adesse vel instare colligere fas est*.

Quantum

* Cull. First Lines, vol. 2. p. 314.

Quantum sanguinis fluere debeat, statutum est difficile; at omnis quantitas inter unciam sextam et decimam sat salubris plurimis videtur. Diuturnitas fluxus quoque incerta; is enim nunc tres dies, nunc sex, sanitate parum mutata, durat. Nec copia igitur, nec mensium diuturnitas, sunt pro signis menorrhagiae semper habendae; cum autem vultus pallet, pulsus fit debilis, exercitatio omnigena, imo levissima, fatigat, et respirationem accelerat, cum corpus aegre aliquantisper erectum tenetur, cum frigus extrema, et oedema pedes invadit, tunc menses, diutius vel plenius solito fluentes, esse morbidos colligere licet*.

Praeter signa jam memorata, alia saepe adveniunt. Anorexia, aliaque signa dyspepsiae, adfunt; cor palpitat, in syncopen saepe inciditur, animusque adeo evadit debilis atque irritabilis, ut causae levissimae eum magnopere excitent.

Causa proxima menorrhagiae, (de lacerationis exemplis nunc non agitur), vel vasorum uteri nimia actio, vel extremarum uteri arteriarum nimia laxitas, plerumque esse videtur.

Causae remotiores, quae vasa uteri nimis stimulant, plurimae sunt. Inter eas cibus lautus,
liquor

* Cull. First Lines, vol 2. p. 314.—15.

liquor vinosus, ad ebrietatem usque potatus, eminent. Ebrietas interdum menses ante tempus elicit, et, interdum postquam diu cessarunt, revocat.

Eodem quoque pertinent ea quae sanguinem in vasa uteri majori vi propellunt, uti molimina violenta, concussiones validae, contusiones regionis uterinae, saltatio, mentisque pathemata excitantia. Venus frequens, praecipue dum menses fluunt, alvus adstricta, quippe quae graviores conatus efficit, eundem edunt effectum.

Quodcumque totum corpus laxius vel debilius reddit, id vasa uteri quoque debilitat et laxat. Hinc cubicula calida, calor pedibus, uti in Belgio mos est, adhibitus, thea calida, aliaque id genus, inter causas menorrhagiae numerantur. Frequens abortus, et partus difficilis, vasa uteri laxa ac debilia reddunt.

In menorrhagia praecavenda vel tollenda, causae remotiores sedulo semper vitentur, citove amoveantur. Ægra, dum menses fluunt, omnino quiescat, et saepius recumbat; exercitatio enim omnigena nociva. Cubiculum frigidulum, calido, cibus levis et parcus, pleno, cubile durum, molli, antehabeatur. Venus summopere effugiatur.

effugiatur. Alvo durae, laxantibus, subinde obviam eatur.

Ubi haec menorrhagiae vel praecavendae vel amovendae parum sufficiunt, ad alia decurratur. Si, una cum dolore dorsi ac lumborum, signa febrilia adsunt, sanguinem mittere interdum fas est. Hoc tamen caute ac raro suadendum. Num decet aquam frigidam vulvae, aliifve partibus corporis, adhibere? Hanc, alias haemorrhagias quam efficacissime reprimere, optime notum.

Ubi menorrhagia a debilitate vaforum oritur, roborantia omnigena sine mora praecipiantur. Cibus nutriens, cortex, chalybeata, balneum frigidum, aliaque hujusmodi convenient. Ad astringentia quoque decurrere licebit, et ea vel ore recipi vel parti ipsi applicari queant.

Menorrhagia decedente, remedia non sunt illico omittenda, sed aegrae omnimodis roborando, per intervalla, opera est strenue danda.

Quae de menorrhagia jam dicta fere eadem de leucorrhoea dicenda. Haec menorrhagiam fere semper comitatur, etsi interdum seorsim semet ostendit. Eadem vasa quae sana, singulis mensibus, sanguinem transmittunt, ferum interdum per longum tempus effundunt. Quin ferum aliunde, ut a glandulis uteri vel vaginae

E

profluat,

profluat, inficias non ibo ; sed de tali vitio nunc non agitur.

Cum materies alba e vagina profluit, mox ante vel post menses, major minorve pro quantitate mensium ; cum quantitas albae materiae adaucta menses imminuat ; cum post menses definentes, periodum quodammodo servans, recurrit ; cumque eosdem ac menorrhagia edit effectus, tunc, modo nulla inflammatio uteri adfit, nullaque contagii suspicio, suspicari licebit, eam a vasis unde menses effluant oriri.

Hujus leucorrhoeae igitur causa proxima eadem est ac menorrhagiae a laxitate vasorum uteri pendentis. Eaedem quoque sunt causae remotae, eademque methodus medendi. Utrum injectiones astringentes erant suadendae, necne, multum dubitavit Young, quo nemo sagacior creditus, seque schirrum exinde ortum vidisse professus. Frigida tamen vulvae applicata, partibusque vicinis, haud dubie commoda. Astringentia quoque utilia, et semicupium in aqua frigida, in qua cortex quercinus fuit decoctus, efficacius quam in aqua mera creditum.

Quicumque haec perlegerit, me famam prolixi auctoris parum ambire, facile credet. Affatim
est

est scriptorum unde moles hujus opusculi augeri potuisset; sed hoc ineptum judicans, omnes opiniones fuitiles, omnia argumenta vel supervacua, vel non prorsus necessaria, omne inane ornamentum, quantum potui, ubique rejeci. Multa ad theoriam morborum quos memoravi, et plura ad eorum medelam attinentia, adhuc obscura latent. Pluribus opinionibus examinatis, verissimillimas proposui. Nullae tamen sunt temere admittendae. Namque, dum theoriae quas alii philosophi excogitant, quantumvis vanae, plerumque sunt innocuae, quicquid delirant medici, plectuntur aegri.

In animo olim erat plurima remedia notare; sed ad auctores adiens, pleraque adeo incerta inveni, ut paucis supra memoratis essem contentus. Juvenis, medicinae parum peritus, remedia ambigua nec laudare sine credulitate, nec vituperare sine arrogantia, potest: Neminem igitur silentium, quodad haec, ignaviae tributurum spero et oro.

Quae in medium protuli, ea non omnia eadem aegrae convenient, nec semper erunt efficacia. Vitia hujusmodi sunt omnibus remediis communia.

Utinam

Utinam dignas possem referre grates Praeceptoribus meis hac in academia inelytissima! Mentem meam, medicinae ignaram, ejus principiis, vos viri celeberrimi, imbuistis, et memoria vestri e mente mea nunquam elabetur.

F I N I S.